ITALIEN UNDER DE GASPERI

Af Erik Reske-Nielsen

Den 28. juli 1953 demissionerede den kristelig-demokratiske ministerpræsident Alcide de Gasperi og afløstes af partifællen Giuseppe Pella. Dermed skiftede Italien for første gang i næsten otte år regeringschef. De Gasperi dannede sit første ministerium den 4. december 1945 med den hovedopgave at føre landet frem til valget af en grundlovgivende forsamling i juni måned det følgende år. Han styrede først i spidsen for en koalitionsregering, hvori kommunister og socialister var ledende sammen med de kristelige demokrater. Efter valget til nationalforsamlingen og folkeafstemningen om monarkiets afskaffelse fortsatte de Gasperi som regeringschef, efter at det havde vist sig, at hans parti var Italiens absolut stærkeste, og en tid opretholdtes koalitionen med kommunister og socialister. I 1947 blev samarbejdet imidlertid sprængt, og italiensk politik har siden været præget af kampen mellem det katolske centrum og det yderste venstre. I de sidste to-tre år har højre imidlertid atter gjort sig gældende i form af monarkisme og nyfascisme med det resultat, at centrum har lidt tab. Det er denne politiske udvikling, der bærer hovedskylden for de Gasperis fald i sommeren 1953, men den er delvis forårsaget af, at det kristelig-demokratiske regime ikke fuldt ud har formået at løse de kæmpemæssige opgaver, det har været stillet overfor. Et reformarbejde var ganske vist blevet påbegyndt, da genopbygningen af krigsødelæggelserne var overstået, men det gik langsomt og hæmmedes af brydninger indenfor den midterblok, hvorpå de Gasperis magt hvilede. Hans nederlag i juli 1953 har imidlertid medført, at vanskelighederne er blevet endnu større, og det er et åbent spørgsmål, om centrumsgruppen herefter vil være i stand til at bremse det skred i vælgermasserne i retning af yderste venstre og yderste højre, der aftegnede sig ved valgene i juni 1953.

Koalitionen og valget i 1946.

Da de Gasperi kom til magten, var der ikke meget, som tydede på, at han kunne fastholde den i otte år. Det lykkedes ham imidlertid at holde koalitionen sammen, så der den 2. juni 1946 kunne afholdes valg til en grundlovgivende nationalforsamling samtidig med, at en folkeafstemning afgjorde, at kongedømmet skulle ophøre og Italien herefter være en republik.

Valget var præget af opgøret med fortiden og af, at hele det politiske appa-

rat lå i hænderne på den demokratiske og republikanske front, der havde samarbejdet mod fascismen og med de allierede. Det var også tydeligt, at forholdene endnu var uklare, og at de forskelligste særinteresser afspejlede sig i valgkampen. Det fremgik alene deraf, at der deltog ikke færre end 324 partier, hvoraf ganske vist de fleste var helt lokalt betonede, men ved valget blev stemmerne koncentreret på de tre hovedpartier: kristelige demokrater, socialister og kommunister. Af de 556 pladser tilfaldt 207 de kristelige demokrater, som fik 8 af 23 millioner stemmer, altså godt 35 %. Socialisterne erobrede 115 mandater på 4,7 mill. stemmer (20,7 %), og kommunisterne 104 med 4,3 mill. stemmer (18,9 %). Langt bag efter kom den national-demokratiske union, der var et sammensurium af politikere fra den førfascistiske tid (Nitti, Orlando og Bonomi) og enkelte modstandsfolk med de liberale som kerne. Partiet stod et godt stykke til højre og tonede ikke rent republikansk flag. Unionen opnåede 41 pladser og samlede 1,6 mill. stemmer. Det var lidt mere end det parti, der blev anset for at være fascismens arvtager, Uomo Qualunque – menigmandspartiet, der stod under ledelse af digteren Guglielmo Giannini og som på et meget tåget og demagogisk program opnåede 30 mandater. Derefter fulgte republikanerne med 1 mill. stemmer og 23 mandater. Dette parti rummede antifascistiske veteraner som f. eks. Carlo Sforza. En monarkistisk „frihedsblok" vandt 16 mandater, mens alle andre partier tilsammen kun fik 20 repræsentanter.

Socialisterne sprænges 1947.

Nationalforsamlingens fornemste opgave var at gennemføre en ny forfatning, og det var helt i overensstemmelse hermed, at regeringssamarbejdet mellem de store partier fortsatte under de Gasperis ledelse og med 8 ministre fra de kristelige demokrater, 4 socialister, 4 kommunister, 2 republikanere og 1 liberal. Det varslede dog om kommende uro, at kommunisternes leder, Palmiro Togliatti ikke ønskede at genindtræde i regeringen. De Gasperi beklædte selv de vigtige poster som ministerpræsident, udenrigsminister og indenrigsminister. Socialistføreren Pietro Nenni var minister uden portefeuille. Regeringen blev rekonstrueret allerede i oktober 1946, idet Nenni overtog udenrigsministerposten med den opgave at opnå en revision af de strenge fredsbetingelser og lade Italien yde sit bidrag til international solidaritet i F.N.

Nenni blev dog ikke siddende længe. Det skyldtes de store brydninger, der fra første færd havde kunnet konstateres indenfor det socialistiske parti, hvor Nennis venstrefløj stadig måtte kæmpe med en højregruppe under ledelse af den tidligere Parisambassadør, Giuseppe Saragat og den gamle socialist Ivan Matteo Lombardo. En konflikt blev uundgåelig, da det kommunistiske og det socialistiske parti på Togliattis og Nennis initiativ den 27. oktober i Rom underskrev en samarbejdspagt. Dens ordlyd var ikke faretruende. Man ville gennemføre en fuldstændig likvidering af fascismen, forsvare den republikanske styreform, nationalisere monopolindustrier og store banker, gennemføre en jordreform ved udstykning af storgodserne og oprettelse af kooperativer, sikre arbej-

derne bedre levevilkår, modernisere skattesystemet og føre en udenrigspolitik, som skulle sikre Italiens uafhængighed. Men det var selve princippet, der fik det socialistiske parti til at slå revner. Højrefløjen ville under ingen omstændigheder indgå ægteskab med kommunisterne og nægtede at gå med til aftaler, som bandt det socialistiske parti nærmere til det kommunistiske end til det førende parti i koalitionsregeringen, de kristelige demokrater. Sporene fra udviklingen i Østeuropa skræmte. I begyndelsen af januar 1947 kom det på den socialistiske partikongres til åbent brud mellem Nenni og Saragat, som udtrådte af partiet og dannede et nyt parti, Partito Socialista dei Lavatori Italiani. 40 af de 115 socialister i nationalforsamlingen fulgte ham og fik bl. a. tilslutning fra digteren Ignazio Silone og Giacomo Matteotti – en søn af den socialistiske fører, som fascisterne myrdede i 1924.

Sprængningen af det socialistiske parti medførte en regeringskrise, idet Nenni forlangte sin afsked. Efter langvarige forhandlinger dannede de Gasperi 2. februar 1947 atter regering med 7 kristelige demokrater, 3 kommunister, 3 Nenni-socialister samt 2 uafhængige, hvortil man regnede udenrigsminister Carlo Sforza, der fik den opgave at underskrive fredstraktaten. Indenrigsminister blev for første gang Mario Scelba fra de kristelige demokrater, der med stor dygtighed og hårdhed beklædte denne post i de følgende år. Han fik således ansvaret for at opretholde ro og orden i en vanskelig tid med stadig voksende politisk spænding og stærke sociale modsætninger.

Koalitionens sammenbrud 1947.

Koalitionsregeringen sejlede på ingen måde i smult vande, og de økonomiske problemer blev med voksende styrke stridsemner. Inflationen fortsatte, og lønningerne sakkede hurtigt agterud efter priserne. Socialister og kommunister krævede derfor store lønforbedringer for arbejdene, mens de kristelige demokater ønskede at bekæmpe inflationen gennem nedskæringer på budgettet, bl. a. ophævelse af det tilskud, der blev ydet til at holde brødprisen nede, og øgede skatter. Følgen blev en konflikt indenfor regeringen, og 13. maj 1947 måtte de Gasperi demissionere. Efter at Nitti forgæves havde forsøgt at sammensætte det nye kabinet, dannede de Gasperi igen regering, men uden socialister og kommunister, som erstattedes af den nationaldemokratiske union og uafhængige. Sforza blev atter udenrigsminister og Scelba indenrigsminister, mens de økonomiske og finansielle problemer blev overdraget den uafhængige professor Luigi Einaudi. Den nye regering fik vanskelige kår, idet socialister og kommunister gik i skarp opposition med anvendelse af strejker og uroligheder. Socialisternes og kommunisternes udtræden betød på den anden side, at regeringen fik friere hænder til at gennemføre en konsekvent økonomisk politik. Endvidere så U.S.A. efter regeringsskiftet med større tillid på Italien og var derfor villigere til at yde økonomisk hjælp.

I december udvidede de Gasperi regeringens grundlag ved at optage 3 af Saragats højresocialister, 1 liberal og 1 republikaner i sit kabinet. Det skete efter at nogle kommunevalg havde givet et fingerpeg om de moderate socialdemokraters styrke. Medvirkende til de Gasperis politik var også spektaklerne

i efteråret 1947, de alvorligste siden krigens ophør. De antog hovedsagelig form af slagsmål mellem kommunister og socialister på den ene side og monarkister og neofascister på den anden side. Fascistiske kontorer og blade var i løbet af 1947 begyndt at dukke op, samtidig med at Gianninis qualunquister begyndte at gå i opløsning, efter at de ved de romerske kommunevalg var blevet halveret. I stedet trådte en mere åbenlys fascistisk bevægelse frem, nemlig M.S.I. – Movimento Sociale Italiano – og det lykkedes ikke at standse partiet, skønt der i november 1947 blev vedtaget en lov om beskyttelse af den demokratiske republik, hvorved der fastsattes strenge straffe for fascistisk virksomhed og „voldelig" monarkisme – og med et specielt forbud mod oprettelse af militære korps. Baggrunden var, at der i sommeren 1947 var blevet afsløret store våbenlagre og en hemmelig fascistisk kamporganisation, der efter sigende havde 300.000 medlemmer. Både M.S.I. og monarkisterne klarede frisag, men sloges til gengæld drabeligt og blodigt med „de røde" i storbyernes gader og i landsbyerne.

Forfatningen 1947.

Til trods for uroen lykkedes det nationalforsamlingen 22. december 1947 at vedtage den nye forfatning for republiken Italien, der trådte i kraft 1. januar 1948. Den indeholdt bestemmelser om et tokammerparlament, bestående af et senat, valgt af mænd og kvinder over 25 år, og et deputeretkammer valgt på 5 år på grundlag af 21 års almindelig valgret. Forfatningen sikrede bl. a. retten til at strejke og til ferie med løn. Fascismen blev forbudt og erobringskrige ligeledes. Et vist lokalt selvstyre, som iøvrigt allerede i 1946 var blevet gennemført på Sicilien, blev grundlovsfæstet. Den bestemmelse, der gav anledning til de største kampe, var paragraffen om religionsfrihed. Den gennemførtes, men Lateranoverenskomsten af 1929 vedblev at gælde – til trods for hårdnakket modstand fra socialistisk side. Det betød, at katolicismen bevaredes som statsreligion, og at der undervistes i den katolske lære i skolerne. Dog lykkedes det socialister og kommunister at forhindre de kristelige demokrater at gennemføre skilsmisseforbud.

Valget 1948.

I maj 1948 afholdtes derefter valg til senat og deputeretkammer. Forud gik en voldsom valgkamp, hvorunder kommunisterne og Nenni-socialisterne besluttede at opstille en fællesliste som „den folkedemokratiske front". Dette fremkaldte opposition blandt socialisterne, Lombardo trådte ud af partiet og sluttede valgalliance med Saragats socialdemokrater. Folkefronten angreb på det voldsomste de Gasperis økonomiske og sociale politik og forlangte kompromisløs kamp mod Marshallplanen og den vestorienterede udenrigspolitik. Efterhånden blev valgkampen et opgør mellem kommunisterne og de kristelige demokrater, som fik støtte af paven og vestmagterne. De forenede Stater og Storbritannien lovede økonomisk hjælp og gav i marts tilsagn om Triesteområdets tilbagegivelse. Samtidig startede kirken en vældig propagandaoffensiv til fordel for de kristelige demokrater. I en proklamation hævdede den verdslige organisation,

„Den katolske aktion", at „timen med det store slag for Kristus eller imod Kristus" var inde, ligesom den erklærede, at udeblivelse fra valgstederne var et frafald – hvilket iøvrigt blev understreget af indenrigsminister Scelba gennem en forordning om, at det skulle anføres i borgernes papirer, hvis de ikke mødte op til valget. Dette kunne bl. a. få betydning ved udstedelse af valutabevillinger, pas o. s. v. Højdepunktet blev nået, da Milanos ærkebiskop, kardinal Schuster, i et hyrdebrev påbød sine præster ikke at meddele absolution til „kommunister eller medlemmer af andre bevægelser imod den katolske kirke". Også paven gik ind i kampen og erklærede i sit påskebudskab, at der ingen plads var „for blind tro på dem, der først udtrykker stor respekt for religionen og derefter afslører sig som fornægtere af alt, som er helligt".

Til trods for den meget bitre og hadefulde tone i propagandaen holdt partierne i det store og hele en aftale om at undgå uroligheder og slagsmål, og selve valghandlingen blev afviklet under civiliserede former. Resultatet blev en sejr for de Gasperi. Af deputeretkammerets 574 mandater erobrede de kristelige demokrater 307 på 12,752,000 stemmer (48,7 %). Den folkedemokratiske front fik 182 pladser og 8 millioner stemmer (30,7 %), mens Saragats socialdemokrater opnåede 33 mandater og 1,861,000 stemmer (7,1 %). Qualunquisterne forsvandt fuldstændigt. Efter nederlaget i de romerske kommunevalg var partiet blevet splittet på spørgsmålet om samarbejde med regeringen. Giannini selv var kommet i mindretal og sluttede sig før valget sammen med Nitti og de liberale til „Den nationale blok", som opnåede 1 million stemmer og 18 pladser i deputeretkammeret. Monarkisterne samlede 730,000 stemmer og fik 14 mandater, det nyfascistiske M.S.I. klarede ½ million stemmer og fik 6 repræsentanter, mens republikanerne måtte nøjes med 650,000 stemmer og 9 mandater.

Senatsvalgene fik stort set samme udfald, men på grund af en ordning med et antal permanente mandater til gamle antifascister, partisanledere, tidligere ministerpræsidenter etc. opnåede de kristelige demokrater ikke absolut flertal, idet majoriteten af de permanente pladser lå hos venstresocialister og kommunister. Det betød, at de kristelige demokrater ikke helt opnåede den overvældende magtstilling, som de efter valgresultatet skulle have haft.

Social gæring 1948–49.

Derefter fulgte et præsidentvalg, foretaget af de to kamre, der resulterede i, at de Gasperis højre hånd i økonomiske spørgsmål, professor Einaudi, blev valgt. Folkefronten tilkendegav sin opposition ved at aflevere blanke stemmesedler.

Efter præsidentvalget blev de Gasperis regering omdannet, men bestod fortsat af en koalition af kristelige demokrater (11), socialdemokrater (3), liberale (2), republikanere (1) og uafhængige (3). Giuseppe Pella overtog den økonomiske koordinering efter Einaudi og finansministeriet blev besat med Ezio Vanoni.

Valget medførte ingen afspænding. Voldshandlinger hørte til dagens orden, og i juli måned blev Togliatti meget alvorligt såret ved et revolverattentat, som

neofascisterne var mestre for. De kommunistiske fagforeninger svarede med strejker, og der blev stadig gjort betydelige fund af illegale våben – både kommunistiske og (især) neofascistiske. Endnu værre var det, at det ikke lykkedes regeringen at dæmme op for inflationen, og at levestandarden for de brede lag konstant forringedes. Tjenestemændene gik i strejke og forlangte højere løn, men de alvorligste vanskeligheder indfandt sig, da landarbejderne i Podalen og Latium i forsommeren 1949 etablerede store arbejdsnedlæggelser og opretholdt dem i stadig kamp mod politiet, så de til slut fik deres krav om højere løn og bedre arbejdsvilkår trumfet igennem. Det inspirerede landarbejderne andre steder til at gå samme vej til trods for, at regeringens jordreformplaner netop nu begyndte at tage form. Helt galt blev det i Syditalien og på Sicilien, hvor det jordløse landproletariat i slutningen af 1949 og begyndelsen af 1950 begyndte at beslaglægge godsejerjord og udstykke den. Der lå utvivlsomt kommunistisk agitation og taktik bag disse bevægelser, men de havde også solid rod i den sociale nødstilstand og en ikke uberettiget misfornøjelse med, at regeringen ikke havde indfriet sine løfter om en jordreform og at de udarbejdede projekter var af langt mindre omfang, end man havde tænkt sig.

Det hjalp noget, at inflationen i 1950 kunne betegnes som standset. Priserne kom nu til at ligge nogenlunde fast, og Italien nød godt af Marshallhjælpen. Også på anden måde flød der dollars til landet, idet regeringen i 1948 ophævede et dekret fra 1942 om forbud mod udenlandske kapitalinvesteringer. Betydelig amerikansk kapital blev herefter anbragt i foretagender som f. eks. Fiatfabrikkerne, ligesom det var amerikanerne, der stod bag anlægget i 1949 af store olieraffinaderier i Livorno og Bari. Men de Gasperis, Einaudis og Pellas økonomiske politik kostede i andre henseender dyrt og betød i hvert fald på kort sigt store vanskeligheder og ofre. Kreditindskrænkningen medførte i forbindelse med befolkningstilvæksten, at arbejdsløsheden fortsat lå meget højt. Det officielle tal var 2 millioner, men i realiteten lå det på 4 millioner, når halvbeskæftigelse o. lign. blev taget i betragtning.

Imens fortsatte den bitre kamp mellem kristelige demokrater og kommunister. Vatikanets organ, "Osservatore Romano" erklærede, at alle, der tilsluttede sig, arbejdede for eller forsvarede kommunismen, skulle ekskommuniceres, mens Togliatti i et interview hævdede, at italienske arbejdere ikke ville kæmpe mod russiske styrker, der trængte ind i landet under tilbagevisning af et angreb.

Samtidig blev det klart, at socialisterne af alle afskygninger var inde i en alvorlig krise. Nenni gjorde sig i 1949 til talsmand for at fortsætte det meget intime samarbejde med kommunisterne i en folkefront, men mødte opposition i partiet under ledelse af Giuseppe Romita, som derefter blev ekskluderet. Også blandt Saragats folk opstod en splittelse, som resulterede i, at de socialdemokratiske ministre trådte ud af regeringen. Til de mere interne vanskeligheder kom nu spørgsmålet om en sammenslutning med Romitas og Silones nye socialistparti, der nægtede at samarbejde med kommunisterne, men som heller ikke ville have noget med de kristelige demokrater og navnlig ikke Atlantpagten at gøre. Da problemet kom for på partikongressen i januar 1950 afslog Saragat en sammenslutning med Romita, men opnåede blot, at 9 af de 33 socialdemokrater i deputeretkammeret gik over til Romitas socialistiske enhedsparti.

Derefter var det igen muligt for Saragat-socialisterne at indtræde i regeringen, som blev omdannet 27. januar 1950. Saragat selv holdt sig udenfor, men Lombardo blev atter minister. Et af formålene med at genoptage samarbejdet var at få gennemført en sammenslutning af de katolske og de socialistiske fagforeninger, så de bedre kunne tage kampen op mod det dominerende kommunistiske C.G.I.L. Ved rekonstruktionen trak de liberale, der var koalitionens mest konservative parti, sig ud, idet de erklærede sig for modstandere af agrarreformens konfiskationer af godsejerjord.

Socialisternes hovedpine var dog endnu langtfra forbi, og i april 1951 trak Saragat-folkene sig endnu engang ud af regeringen. Herefter knyttedes de moderate socialister og Romitas enhedssocialister nært sammen, men først på en kongres i Bologna i januar 1952 blev de organiseret som eet parti – det italienske socialdemokratiske parti. Det lykkedes dog ikke at formulere et program, alle kunne samles om. Det var især spørgsmålet om forholdet til N.A.T.O., der skilte vandene. Saragat led et nederlag, idet ikke han, men Romita blev valgt til partiets generalsekretær.

Bortset fra socialisternes vanskeligheder var de mest iøjnefaldende træk i det politiske billede i 1952 det yderste højres – neofascisters og monarkisters – fremmarch og visse tegn på, at de kristelige demokrater var ved at gå tilbage. Det fik udtryk ved kommunalvalgene, der afholdtes fra maj til oktober. Strømkæntringen var kraftigst i Syditalien, hvor de kristelige demokrater tabte mange stemmer, mens kommunisterne gik frem og nyfascisterne viste uventet styrke. Til gengæld vandt de kristelige demokrater noget i de norditalienske industribyer.

Kommunevalgene fik til følge, at de Gasperi omdannede sin regering. Han overtog selv udenrigsministerposten, men den vigtigste ændring var, at Amintore Fanfani fra de kristelige demokraters venstre fløj blev landbrugsminister for at tilkendegive, at jordreformen ville blive ført videre med øget kraft. Overfor de mere og mere kæphøje neofascister, der navnlig i Triestespørgsmålet fandt taknemmeligt agitationsstof, greb regeringen i juni 1952 ind med en lov, der var rettet mod partier, som tilstræbte et autoritært styre, men dens konsekvens blev blot, at M.S.I. erklærede at ville anvende demokratiske metoder. Partiet ville bekæmpe kommunismen, men de fastholdt den republikanske statsform, ligesom det sympatiserede med atlantpagtpolitikken – om end man naturligvis fandt, at Franco-Spanien skulle indtræde i N.A.T.O. Partiets styrke voksede, efter at det i 1951 havde fået en ret betydelig presse med „Popolo d'Italia Nuovo" som hovedorgan – et navn, der fortalte mere om M.S.I.s hensigter end alle forsikringer om et demokratisk sindelag.

De Gasperis valglov og valgkampen 1953.

Det var imidlertid ubestrideligt, at neofascisterne – og til dels monarkisterne var i rivende fremgang og gjorde indhug på midterpartierne. Dette var så meget mere alvorligt som der skulle afholdes valg til deputeretkammeret i 1953. De Gasperi forsøgte at klare situationen ved 18. oktober 1952 at fremsætte forslag om en ny valglov, hvorved det parti eller den partikoalition, der op-

nåede over halvdelen – 50,1 % – af de afgivne stemmer, skulle tildeles ekstramandater, så det kom til at råde over ⅔ flertal i kammeret. Forslaget vakte voldsom harme hos såvel højre- som venstreoppositionen. Under debatterne kom det flere gange til slagsmål og kraftige demonstrationer. Også centrumspolitikere viste betænkelighed, så de Gasperi måtte tilsidst gøre sagen til et kabinetsspørgsmål. Først efter 70 timers debat fik han loven vedtaget. Også i senatet voldte den stort besvær, men efter et møde, der varede 27 timer, blev loven omsider vedtaget.

7. og 8. juni 1953 afholdtes valgene til deputeretkammeret. I modsætning til 1948 ønskede venstresocialisterne ikke denne gang at gå i valgforbund med kommunisterne, og Nenni viste på kongressen i januar stærkere tilbøjelighed end tidligere til at tage afstand fra kommunisterne. Lige før valget tilbød han regeringsblokken en alliance på betingelse af en ændring af Italiens udenrigspolitik og øget kamp mod arbejdsløsheden. Også denne gang var tonen i valgkampen meget bitter, og det kom til mange blodige sammenstød, navnlig mellem kommunister og nyfascister og mellem disse og politiet. Kirken kastede endnu engang sit lod i vægtskålen til fordel for de kristelige demokrater, hvis propaganda var mindst lige så kras som i 1948. Den kommunistiske fare fremstilledes i mange byer ved galger med dinglende reb, og store vandreudstillinger demonstrerede, hvordan det ville gå, hvis kommunisterne vandt magten. I erkendelse af, at yderpartiernes tilhængere nok skulle møde frem ved afstemningsstederne iværksatte de kristelige demokrater desuden en vældig kampagne for at lokke sine vælgere frem.

Selve valget foregik i ro og orden med en valgdeltagelse på 93 %, men blev alligevel et nederlag for de Gasperi. Centrumpartierne fik lige over 50 % af stemmerne ved senatsvalget, men derimod ikke til deputeretkammeret. Det var ikke så meget de kristelige demokrater, der svigtede, som småpartierne. Både højre og venstre gik frem – kommunisterne samlede næsten 2 mill. stemmer mere end i 1946, mens højrefløjens største gruppe blev monarkisterne under ledelse af den stenrige neapolitanske skibsreder Acille Lauro, hvis parti kort før valget havde opnået godkendelse fra den landflygtige ekskong Umberto.

Valget til deputeretkammeret gav kun centrumkoalitionen 48,7 % af stemmerne, men den bevarede dog et knebent flertal på 10 mandater. I senatet fik de kristelige demokrater 116 mandater (mod 133 i 1948), kommunisterne 54 (37), socialisterne 28 (30), kommunistisk-socialistiske fælleskandidater 4, monarkister 16 (3), neofascister 9 (1) og de Gasperis støttepartier 9 (23). Desuden blev der valgt een uafhængig senator, mens resten var honorære pladser.

Valgresultatet satte de Gasperi i en meget vanskelig situation. De kristelige demokrater havde ganske vist hævdet sig godt, og de egentlige tabere var de andre centrumpartier. Kommentarerne i både den moderate italienske og den udenlandske presse mindede om, at der havde hersket en lignende situation ved Mussolinis magtovertagelse i 1922, og at det „negative flertal" i Weimarrepublikken havde gjort det muligt for Hitler at komme til magten. Man pegede navnlig på, at 6 millioner havde bekendt sig til kommunismen.

Fuldt så alvorlige var imidlertid tegnene på, at det kristeligt-demokratiske parti var ved at slå revner. Nennis tidligere tilbud om en alliance havde nu

Valgene 1946–53.

	Nationalfors. 1946 1000 st. mand.		Deputeretkam. 1948 1000 st. mand.		Deputeretkam. 1953 1000 st. mand.	
Venstre						
Kommunister	4.343	104	8.026	182	6.123	143
Socialister	4.745	115			3.440	75
	9.088	219	8.026	182	9.563	218
Centrum						
Socialdemokrater	–	–	1.861	33	1.224	19
Republikanere	998	23	650	9	438	5
Kristelige demokrater	8.083	207	12.752	307	10.860	262
Nationaldem. Union	1.559	41	–	–	–	–
Liberale	–	–	–	–	816	14
Nationale Blok	–	–	1.002	18	–	–
	10.640	271	16.264	367	13.338	300
Højre						
Uomo Qualunque	1.210	30	–	–	–	–
M.S.I.	–	–	525	6	1.580	29
Monarkister	636	16	730	14	1.857	40
	1.846	46	1.255	20	3.437	69
Andre partier, uafhængige	1.379	20	883	5	750	3

væsentligt større interesse for ministerpræsidenten, og han var ikke utilbøjelig til at søge den koalition med socialisterne, som ville betyde en meget mere effektiv og sikker støtte end de liberales og republikanernes. Han manglede heller ikke sympati for dele af Nennis sociale og økonomiske program, men tørnede hårdt sammen med ham om udenrigspolitikken. Nenni havde nok erklæret, at han akcepterede Italiens medlemsskab i Atlantpagten, men også, at dennes helt defensive karakter måtte sikres bedre, og den amerikanske indflydelse begrænses. De Gasperi var tilbøjelig til at søge en løsning af krisen gennem en venstreorienteret kurs, men opnåede derved at støde sit partis højrefløj fra sig. Også blandt socialdemokraterne herskede der rådvildhed. En gruppe ønskede at mægle mellem Nenni og de Gasperi og selv tage del i en koalition med de to partier, mens andre mente, at en sådan kurs blot ville kaste de kristelige demokrater og monarkisterne i armene på hinanden.

Enden på overvejelserne blev, at de Gasperi først demissionerede 29. juni og fjorten dage efter dannede sin ottende regering. Den kom udelukkende til at bestå af folk fra hans eget parti. Det betød, at Italien for første gang siden krigen havde fået en mindretalsregering, og at dens liv afhang af socialdemokraternes, de liberales og republikanernes holdning. Støtten var usikker. Alle tre partier havde tabt stemmer ved valget og var tvivlrådige med hensyn til

den kurs de burde følge. Det gjaldt i særdeleshed socialdemokraterne, hvis indre vanskeligheder var blevet mangedoblet p. gr. af Nennis nye linie. Efter kun 10 dage mislykkedes det da også for regeringen at opnå et tillidsvotum, og de Gasperi demissionerede.

Genopbygningen under de Gasperi.

De Gasperi kunne ved sit fald se tilbage på næsten otte års styre, hvor Italien havde gjort store fremskridt. Det gjaldt hovedsagelig på det økonomiske område, hvor regeringen i 1945 havde stået overfor vældige problemer. Både industrien og landbruget var ramt af de hårde kampe mellem tyskerne og de allierede, jernbaner og jernbanemateriel var næsten tilintetgjort, og selv vejene var for størstepartens vedkommende temmelig ubrugelige. 90 % af handelsflåden var gået tabt. Bolignøden var katastrofal, industriproduktionen faldt til 40 % af førkrigsniveauet, og landbruget kunne ikke fremstille tilstrækkelige mængder fødevarer. I store masser var flygtningene kommet fra kolonierne i Afrika og øgede befolkningspresset. Da hæren blev demobiliseret og den fascistiske milits opløstes, meldte sig problemet om at forsørge de mænd, der herved kom til at stå uden beskæftigelse. Arbejdsløsheden slog alle rekorder.

Hertil kom, at Mussolinis Italien ikke havde været økonomisk særlig godt funderet. Siden indvandringen til amerikanske lande stort set var blevet stoppet i 1920erne, var befolkningstrykket vokset hastigt, selvom det delvis havde fundet afløb i de nu tabte kolonier. Italien savnede råstoffer til sin industri, og hele det sydlige Italien var et socialt og teknisk tilbagestående landbrugsområde – med forhold så slette som intet andet sted i Europa, med undtagelse af Spanien. Heller ikke finansvæsenet var godt, og det fascistiske diktatur havde undladt at skabe et effektivt skattesystem, der fordelte byrderne på en rimelig måde.

De Gasperis første regeringstid gik med at lappe krigens værste skader. Årene 1945–47 betegner den periode, hvor italienerne kæmpede for atter at få det økonomiske liv igang. Kampen mod sulten stod i første række og blev væsentligst vundet takket være den hjælp, Italien modtog gennem UNRRA. Lidt efter lidt kom dyrkningen af jorden pånyt i gang og besætningerne begyndte at vokse. De vigtigste industrier fik en speciel håndsrækning og de store huller i kommunikationssystemet blev udfyldt.

Den egentlige genopbygning i større stil kunne derimod først begynde i midten af 1947 og varede til 1950. En af de vigtigste opgaver var at dæmme op for inflationen. Takket være en stram kreditpolitik lykkedes det over forventning. Marshallplanen medvirkede i høj grad til at øge produktionen og dermed stabilisere valutaen. I 1948 var industriproduktionen omtrent kommet på højde med 1938 og fortsatte stigningen i de følgende år. Landbruget tog længere tid om at komme på højde med førkrigsproduktionen, men nåede det dog i 1951. Også udenrigshandelen passerede i 1950 førkrigstallene.

Agrarspørgsmålet.

Genopbygningen kunne således betragtes som afsluttet omkring 1950, og den økonomiske politik trådte derefter ind i en ny fase. Den blev præget af en

lovgivning, der sigtede mod at råde bod på den økonomiske strukturs værste skavanker. Med statsstøtte udnyttedes de store naturgasressourcer for at opveje mangelen på kul og olie, den betydeligste hæmsko på udviklingen af industrien. Også stålindustrien blev støttet, da de høje stålpriser f. eks. hemmede skibsbyggeriet.

Langt den største interesse samlede sig dog om reformerne i de tilbagestående dele af landet. Deres heldige gennemførelse er betingelsen for, at den økonomiske politik kan lykkes, for Italiens problem er mere end noget andet Mezzogiorno – Syditalien. En ophjælpning af den ludfattige befolkning i disse egne vil betyde, at den får øget købekraft og industrien dermed et større hjemmemarked, hvoraf følger mindre arbejdsløshed og atter større afsætning. Fremskridtene i industrien er allerede kommet landbruget til gode – maskiner og redskaber er blevet billigere, produktionen af gødningsstoffer er vokset, der er kommet mere elektrisk kraft, og transportforholdene er blevet bedre. Men hidtil har det fortrinsvis været det i forvejen højere udviklede landbrug i Norditalien, der har nydt godt heraf, idet landbefolkningen i Mezzogiorno simpelt hen er for uoplyst og dårligt stillet og det tekniske stade for lavt til at forbedringerne har kunnet udnyttes afgørende.

Det er Syditalien, landboreformerne hovedsagelig har taget sigte på. Tidligere regimer har været inde på en lignende vej, men aldrig i en sådan målestok og med så megen kraft som efter 1945.

Syditalien rummer store muligheder for at blive et rigt landbrugsland. Det er blot blevet vanrøgtet og forsømt gennem århundreder. Befolkningens fattigdom har præget hele livsformen i Mezzogiorno, og det er vanskeligt for andre europæere at fatte det liv, den syditalienske landbefolkning fører – uden skoler og hospitaler, uden veje eller offentlige transportmidler, uden vandledninger, der kan føre vand til de stærkt tørkeramte egne, uden moderne redskaber og brugsmetoder. Landbruget i sydens latifundieregion er hovedsagelig baseret på hvedeavl, og de fraværende godsejere har kun sjældent vist nogen interesse for at forbedre jorden, modernisere driften eller omlægge den til kvæg- eller frugtavl. Afgrøderne og fæstebøndernes forpagtningsafgifter har hidtil kastet tilstrækkeligt af sig til at sikre godsejerne et liv i luksus på herregården eller i storbyerne – fjernt fra landproletariatets problemer og trusler.

At løse problemet Mezzogiorno er en overordentlig indviklet sag. Det er ikke blot et spørgsmål om at gennemføre en jordreform, der tager jorden fra godsejerne og giver den til de jordløse landarbejdere. De nye jordejere skal have besætninger og redskaber, og de skal have mulighed for at anvende disse redskaber og dyrke jorden efter moderne metoder, hvilket forudsætter et oplysningsarbejde, der vanskeliggøres, fordi befolkningen overvejende består af analfabeter.

Det varede noget, før de Gasperis styre tog sig af Mezzogiorno-problemet. Genopbygningen måtte gå forud for reformerne, og megen modstand måtte overvindes – både blandt de, der ville lide tab, og blandt tilhængerne af en omvæltning i et langt hastigere tempo og med mere drastiske midler. Landboproletariatet tog ofte sig selv til rette, og jordløse landarbejdere okkuperede slet og ret dele af godserne – en fuldt forståelig handling, men også en revolutionær fremgangsmåde, som ingen regering kunne anerkende og som i hvert

fald delvis var inspireret af kommunistiske agitatorer, der herved mere tjente partiets end bracciantis – de jordløses – interesser.

I 1948 tog regeringen det første skridt, da den i et dekret fastsatte betingelserne for, hvorledes staten kunne yde landarbejdere og småbrugere hjælp til køb af jord. Men dekretet var kun en forløber for videregående reformer. I maj 1950 trådte den såkaldte „legge Sila" i kraft, som indeholdt en agrarreform for et af de allerdårligst stillede områder, størstedelen af det nordlige Calabrien. Indtil udgangen af 1952 er der i kraft af denne lov blevet eksproprieret 54,000 ha, som er overgået til henved 14,000 familier. Fremgangsmåden ved fordelingen af den konfiskerede jord er, at den udstykkes i lige store brug – i regelen ca. 4 ha – ved lodtrækning blandt de familier, der har fremsat ønske om at få jord. Der betales en årlig afgift af grunden til staten, som desuden sørger for udsæd, gødning og redskaber og for opførelse af gårde. Også større landbrugsmaskiner er blevet taget i anvendelse, og regeringen har oprettet traktorstationer som centrer for opdyrkningsarbejdet.

Lægge Sila blev samme år efterfulgt af „legge Stralcio", som også fortrinsvis gælder Syditalien – dele af Apulien, Lucanien og Molise –, men dog tillige dele af Po-deltaet, Toscana, Campanien og Sardinien. Disse egne var nogle af de ulykkeligste med ganske få storgodser af enorm udstrækning, som blev drevet ekstensivt af jordløse daglejere. De sociale forhold var her usædvanligt ringe. Udbudet af arbejdskraft oversteg langt efterspørgselen og resulterede i lave lønninger og arbejdsløshed. Daglejerne kunne ikke regne med mere end 100 dages arbejde om året og en indtægt på 4–500 lire om dagen. Nogle af dem supplerede den ganske vist ved at leje et mindre stykke jord, men jordejeren eller pengeudlåneren tog som oftest broderparten af udbyttet. Nød, sygdom og elendighed var det typiske billede i disse daglejer-landsbyer.

Derimod er det stadig ikke lykkedes at få tilvejebragt en lov, der løser agrarproblemet generelt. Den jord, der er blevet eksproprieret i henhold til Sila- og Stralciolovene, har fortrinsvis været uopdyrkede jorder eller vanrøgtede godser. Problemet bliver langt vanskeligere, når det drejer sig om jorder, som egentlig dyrkes på forsvarlig vis – og det er trods alt størsteparten. Mens kommunister og socialister mener, at helt op til 5 mill. ha bør udstykkes, vil de borgerlige partier ikke gå højere end 2 mill. ha, og desuden strides man om erstatningen til ejerne. Det er vanskeligt at fastsætte en rimelig sum, og det er givet, at de godsejere, der har fået jord eksproprieret, har måttet afstå den til adskilligt under dens virkelige værdi. De bærer dog selv ansvaret, idet erstatningen er fastsat efter det beløb, godsejerne tidligere over for skatteväsenet har angivet som jordens værdi.

Samtidig med ekspropriationslovene oprettedes et statsfond – den såkaldte Cassa del Mezzogiorno, som skal finansiere reformerne. I løbet af 10 år skal der investeres 1310 milliarder lire i Syditalien – eller ca. 130 milliarder om året indtil 1962. Godt halvdelen skal ydes til offentlige arbejder, resten som støtte til private foretagender. Resultaterne kan allerede ses. Det er Cassan, som har finansieret de nye og fuldt moderne bondegårde, der dukker op, og den står bag vejanlæg, broarbejder, jernbaner, skoler og hospitaler, men frem for alt bygges nu de ledninger, der skal klare det store vandforsyningsproblem. Ca.

400,000 ha skal overrisles og give mulighed for en indbringende avl af sydfrugter eller for kvægavl i større stil. Også en mindre industri, baseret på landbrugets produkter, er ved at komme i gang.

Cassa del Mezzogiorno er – ligesom jordreformlovene – blevet udsat for megen kritik, og der har også kunnet rettes begrundede indvendinger både mod administrationen og enkeltheder i planerne, men de rokker ikke ved reformarbejdets betydning. Det gennemføres dog under stor modstand. Italiens genoprustning har betydet en stor belastning for reformpolitikken, og modstanden fra de gamle priviligerede klasser er stadig voldsom. Tungest vejer dog den kritik, der er fremført fra det yderste venstre, og som går ud på, at reformerne er lapperi af et såre beskedent omfang, og at en helt anderledes omvæltning er nødvendig, hvis Italiens største problem skal løses. Dette er vel rigtigt, hvad selve jordfordelingsspørgsmålet angår. Udstykningen af godserne må nødvendigvis fortsættes, og landarbejderne have jord – og dette er kun svagt begyndt med 1950-lovgivningen. Derfor er investeringen gennem Cassa del Mezzogiorno det hidtil vigtigste træk i reformpolitikken, men den hviler på et spinkelt grundlag. En økonomisk krise, øget oprustning eller en forskydning af det politiske tyngdepunkt til højre eller venstre kan bringe den i fare.

Skattereformen.

Et andet vigtigt led i efterkrigstidens reformarbejde er Vanonis skattereform. Ezio Vanoni har periodevis været de Gasperis finansminister og er en næsten lige så fremtrædende skikkelse som ministerpræsidenten. Han har haft et stort ord at sige ved afgørelserne vedrørende Cassa del Mezzogiorno, men hans værk er dog først og fremmest skattereformen. Den har moderniseret hele skattesystemet og gjort det adskilligt mere effektivt end tidligere. Vanoni har fået indført selvangivelsens princip og turde dermed have lagt grunden til en bedre opkrævning af direkte skatter, selv om et omfattende skattesnyderi medfører, at de kontrollable indtægter må bære hovedbyrden. Reformen vil dog antagelig efterhånden slå benene væk under det hidtidige meget uretfærdige system af indirekte skatter, som har ramt de dårligst stillede i samfundet urimeligt hårdt, mens de rigeste er sluppet temmelig smertefrit.

De Gasperi kan således pege på en betydelig reformvirksomhed, som imidlertid lider under den svaghed, at højrefløjen af de kristelige demokrater ligesom de liberale, monarkisterne og delvis nyfascisterne anser den for at gå for vidt, mens venstre langt fra anser den for tilstrækkelig. Det er endnu uvist, hvorledes de Gasperis fald vil påvirke reformlinien, men det synes klart, at de kristelige demokraters flertal efter 1953-valget er rykket til højre.

Udenrigspolitikken under de Gasperi.

Fuldt så meget som den økonomiske politik har den ydre politik båret de Gasperis personlige mærke. Italiens udenrigspolitik blev fra krigens ophør til 1947 præget af forsøg på at lempe de hårde vilkår, de allierede havde pålagt landet, og som opretholdtes indtil freden i Paris blev underskrevet 10. februar

1947 og trådte i kraft i august. Den første lettelse indtrådte, da de sidste allierede tropper tre måneder efter blev trukket tilbage. Men ellers var betingelserne alvorlige. Frankrig opnåede en mindre grænserevision, og til Jugoslavien blev afstået Venezia Giulia[1]. Grækenland fik overdraget de dodecanesiske øer og Albaniens uafhængighed anerkendtes. Det samme var tilfældet for Abessiniens vedkommende, og samtidig blev samtlige kolonier afstået – d. v. s. Libyen, Eritrea og Italiensk Somaliland. De skulle holdes okkuperet af englænderne indtil stormagterne senest eet år efter fredens ikrafttræden havde ordnet deres forhold. Italien forpligtede sig desuden til at forbyde fascisme og at hindre alle forsøg på at omstyrte demokratiet, ligesom de demokratiske rettigheder blev garanteret. Endvidere måtte hæren højst være på 250,000 mand, luftvåbenet, som ikke måtte omfatte bombemaskiner, højst tælle 350 maskiner og 25,000 mand og flåden 67,500 t og 25,000 mand. Alle større krigsskibe undtagen to ældre slagskibe skulle afstås. Grænsen mellem Jugoslavien og Italien, øen Pantellaria med omliggende øer og dele af Sicilien og Sardinien skulle holdes demilitariserede. Endelig måtte Italien betale 360 mill. $ i krigsskadeserstatninger, heraf 100 mill. $ til Sovjetunionen. Lempelser blev stillet i udsigt ved Italiens optagelse i F.N.

Efter Pariserfreden fortsatte og intensiverede de Gasperi og Sforza den orientering mod vest, der allerede var indledt og som stærkt stimuleredes gennem Marshallplanen. Et forsøg på at opnå optagelse i F.N. strandede i 1947 på sovjetrussisk veto – og er siden atter og atter blevet umuliggjort af Moskvas holdning. Sovjet fastholdt desuden sit krav om de italienske krigsskibe, som ellers både De forenede Stater og Storbritannien frafaldt, og også reparationsspørgsmålet voldte ustandseligt kvaler i forholdet til Sovjetunionen.

Spørgsmålet om de italienske kolonier blev ikke løst i løbet af det foreskrevne år af stormagterne, og allerede fra 1948 udfoldede den italienske regering store anstrengelser for at få koloniriget tilbage, navnlig med den motivering, at overbefolkningen nødvendiggjorde en genoptagelse af koloniseringen. De Gasperi håbede eventuelt at kunne opnå italiensk formynderskab over dem under F.N., men i begyndelsen stillede Sovjetunionen sig absolut afvisende. Chancerne blev imidlertid større, da amerikanerne anlagde en flyvebase ved Melahe i Tripolitanien, og russerne derfor blev interesserede i at få en europæisk magt impliceret i Libyen. Men i F.N. havde det en dårlig virkning, at de indfødte stærkt modsatte sig italienernes tilbagevenden, og tanken om et italiensk formynderskab over Eritrea under stormagternes kontrol strandede på vestmagternes modstand mod på denne måde at få russerne installeret ved Det røde Hav. De henviste til, at sagen var særdeles kompliceret, da både Abessinien og Ægypten havde gjort krav på Eritrea. I maj 1949 lykkedes det Sforza at få den britiske udenrigsminister Bevin med til en plan, hvorefter Tripolitanien fra 1951 skulle under italiensk formynderskab, og Fezzan og Cyrenaica under henholdsvis fransk og britisk styre, indtil hele Libyen 10 år senere skulle opnå selvstændighed. Også Italiensk Somaliland skulle under italiensk formynderskab, mens Sudan og Abessinien skulle dele Eritrea. F.N.s

[1] Angående dette og Triesteproblemet se Økonomi og Politik, årg. 1953, pag. 103 ff.

plenarforsamling forkastede imidlertid denne løsning, hvorefter Cyrenaica – med de store britiske interesser og på britisk initiativ – erklærede sig uafhængigt. For de øvrige tidligere italienske kolonier faldt afgørelsen først i slutningen af 1950, da F.N.s generalforsamling besluttede, at Libyen fra 1. januar 1952 skulle have fuld uafhængighed, mens Somaliland i 10 år skulle stå under italiensk formynderskab og derefter opnå selvstændighed. En F.N.-kommission blev nedsat til at finde ud af, hvad befolkningen i Eritrea ønskede.

En naturlig følge af Italiens udenrigspolitiske holdning efter krigen blev, at det i 1949 tilsluttede sig Atlantpagten ved dennes stiftelse. Beslutningen herom gav anledning til et større håndgemæng i deputeretkammeret, ligesom udenrigspolitikken har forårsaget utallige brydninger blandt socialisterne. Om de Gasperis og regeringens sympati for den europæiske samlingspolitik har der aldrig hersket tvivl, og Italien har i overensstemmelse hermed vist stor interesse for Europarådet, ligesom det er gået ind i kul- og stålunionen og har underskrevet traktaten om Europahæren. Forholdet til Frankrig, der i mellemkrigsårene var meget spændt, har siden 1945 været godt, og det er på mange områder kommet til et snævert fransk-italiensk samarbejde. I 1948 opnåedes enighed om en toldunion mellem de to lande i lighed med Benelux. Det var meningen, at den skulle træde i kraft i 1950, men vanskelighederne har vist sig at være så store, at unionen endnu ikke har kunnet føres ud i livet.

Italien efter de Gasperis fald.

Med de Gasperis fald tegnede det sig højst usikkert, hvilken vej de kristelige demokrater ville gå for at bevare magten. Et øjeblik syntes en højreløsning i form af en koalition af kristelige-demokrater, liberale og monarkister at kunne skimtes, og de to politikere, der var i forgrunden som kandidater til posten som ministerpræsident, Attilio Piccioni og Giuseppe Pella, hørte begge hjemme på partiets højre fløj. Det blev Pella, der trådte i spidsen for det nye kabinet af kristelige demokrater og uafhængige. Selv kaldte han sit ministerium, der blev udnævnt 15. august, for et forretningsministerium, der midlertidigt skulle styre Italien, indtil en fast alliance kunne skabes, eller situationen afklaredes ved et nyvalg. I sin programerklæring udtalte Pella, at han ville arbejde videre på N.A.T.O.-linien og fremme det europæiske samarbejde, udstede amnesti for politiske fanger, føre en stabil pengepolitik, og videreføre reformarbejdet i Syditalien. Men regeringen fik store indre vanskeligheder at slås med, navnlig i form af strejker. Herunder fremtrådte modsætninger mellem Pella og de Gasperi, som ville give flere indrømmelser til de strejkende, end regeringen ønskede. Denne konflikt indenfor det kristelige demokratiske parti medførte i januar 1954, at Pella måtte demissionere. Efterfølgeren blev partifællen Fanfani, hvis forsøg på at følge en venstrekurs imidlertid brød sammen på grund af modstand fra højre. Efter en ny regeringskrise dannede den tidligere indenrigsminister Mario Scelba i februar 1954 et nyt ministerium med deltagelse af socialdemokrater og liberale.